

TYRNÄVÄ 2010

Tyrnävän Markkuun, Ängeslevän
ja Jokisillan kylien osayleiskaavan
arkeologinen inventointi 2010

Jaana Itäpalo 14.10.2010

K-P:N ARKEOLOGIA*PALVELU*

Sisällysluettelo

s.

1. Perustiedot.....	2
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	2
3. Tulokset.....	4
4. Yleiskartat.....	5
5. Kohdeluettelo.....	7
6. Kohdekuvaukset.....	8
7. Muut inventointihavainnot.....	19
8. Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	20

1. Perustiedot

Inventointialue: Tyrnävän Markkuun, Ängeslevän ja Jokisillan kylien osayleiskaava

Työaika: Kenttätyöaika 13.9.-15.9.2010

Tekijä: Jaana Itäpalo Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu

Kustantaja: Tyrnävän kunta

Aikaisemmat tutkimukset:

2000 Marika Hyttinen, Teija Oikarinen ja Anu Ojala; perusinventointi

2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Tyrnävän kunnassa on käynnissä Ängeslevänjokivarren Markkuun, Ängeslevän ja Jokisillan kylien osayleiskaavan suunnittelutyö (kartat 1-2, s. 5-6). Tähän liittyen kaavan suunnittelualueella suoritettiin arkeologinen inventointi osana kaavaprosessin ympäristöselvityksiä. Kohdealueelta tunnettiin entuudestaan yksi mahdolliseksi muinaisjäännökseksi luokiteltu kohde, Ängeslevä Toppinen, missä Toppisen maalla on sijainnut 1600-luvun alussa kappelikirkko (Museoviraston muinaisjäännös-rekisteritunnus 859500001).¹ Lisäksi oli tiedossa kaksi tervahautakohdetta (kohteet Majala² ja Markkula) ja Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden luetteloon merkitty kiinteä muinaisjäännös Markkuun kylässä sijaitsevan Yli-Markukselan pihapiiriin.³ Esihistoriallisia kohteita alueelta ei tunnettu. Tyrnävällä on suoritettu vuonna 2000 arkeologinen perusinventointi.

Esiselvitys

Inventoinnin esiselvityksessä käytettiin kirjallisuutta, Museoviraston arkistoaineistoa ja Maanmittauslaitoksen karttamateriaalia. Historiallisten kohteiden esiselvityksessä käytettiin apuna historiallisia karttoja. Lisäksi hyödynnettiin ko. kaavoitusta varten tehtyjä maisema- ja luontoselvitystä.

Topografiset lähtökohdat

Kohdealue lukeutuu Suomen suurimpiin yhtenäisiin tasankoalueisiin, joka yltää Lumijoelta ja Limingasta Tyrnävälle. Inventointialueeseen kuului Ängeslevänjoen vartta Jokisillan, Ängeslevän ja Markkuun (l. Markkulan) kylissä. Ängeslevän ja Jokisillan välillä n. kolmen kilometrin pituinen matka jokivartta ei kuitenkaan kuulunut inventoinnin piiriin. Kohdealue on n. 7,5-30 m mpy ja korkein alue Markkuun kylässä inventointialueen kaakkoisosassa on kohonnut merestä kivikauden loppupuolella yli 3500 vuotta sitten ja matalimmat alueet Jokisillan alueella myöhäisrautakaudella yli tuhat vuotta sitten.

Kohdealue on suurimmaksi osaksi tasaista peltoa nykyisiä tai muinaisia jokitörmä lukuun ottamatta. Inventointialueen kaakkoisosassa on laajempia metsäalueita. Mäkiä inventointialueella ei esiinny lainkaan. Maalaji alueella on hietaa. Alueen läpi virtaava pieni Ängeslevänjoki on monin paikoin jyrkkärintainen ja Ängeslevältä kaakkoon päin voimakkaasti meanderoiva ja joen rinteet jyrkkiä korkeuseron ollessa enimmillään n. 20 m. Jokiuoman kasvillisuus on rehevää ja alueen kaakkoisosassa esiintyy myös lehtometsäalue, mutta sielläkin maasto muuttuu heti jokitörmän päällä karuksi hiekkakankaaksi. Joen varrella on useita joen

¹ <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

² Kohde löytynyt vuoden 2009 maisemainventoinnissa.

³ Juopperi Aatto ja Salmi Eija, Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet. Pohjois-Pohjanmaan liitto. Oulu 1997. S. 61.

entistä sivuhaaroja, jotka ovat kuivuneet kokonaan tai lähes kokonaan.

Esiselvitys historialliset kohteet

Varhaisin lähteistä tunnettu historiallisen ajan asutus on syntynyt Ängeslevänjoen varteen 1500-luvulla. Omana kylänään Ängeslevä mainitaan 1559.⁴ 1700-luvun karttojen perusteella kohde-alueella on sijainnut 8 kantataloa, jotka ovat hävinneet tai siirretty eri paikoille. Nykyisin nämä alueet ovat peltoa tai niiden reunamia. Lisäksi kaavan alueella sijaitsee kaksi 1700-luvun torpan paikkaa. Ängeslevällä on mahdollisesti ollut useita torppia jo 1600-luvun jälkipuolella. Näistä vain Viitasen torpasta on säilynyt tietoa. Kysymyksessä on Pohjois-Suomen vanhin tunnettu yksityisen maalle perustettu vuokratila.⁵

1500-1800-lukujen sodat koskettivat myös Tyrnävän aluetta, mutta varsinaisia sotatapahtumia alueella ei ollut⁶ eikä viitteitä sotahistoriallisista muinaisjäänteistä ollut tiedossa inventointialueelta. Alueella ei ole myöskään merkittäviä kulkuväyliä, joista olisi voinut säilyä muinaisjäännöksiä luokiteltavia rakenteita. Elinkeinohistoriallisista jäänteistä alueelta saattoi olettaa löytyvän ainakin uusia tervahautoja, sillä tervanpolto mainitaan alueen elinkeinoksi 1600-luvulta lähtien, jolloin tervaa on toimitettu Oulun tervaporvareille ja edelleen myytäväksi. Limangan pitäjässä Temmeksen, Tyrnävän ja Ängeslevän kylät olivat suurimpia tervantuottajia 1600-luvulla.⁷ Kohdealuetta esittäville 1700-luvun kartoille oli merkitty neljä vesimyllynä ja viisi tuulimyllynä. Teollisuushistoriallisia kohteita ei esiselvityksen perusteella ollut löydettävissä alueelta.

Kenttätyömenetelmät

Maastossa uusia muinaisjäännöksiä keskityttiin etsimään lähinnä jokitormiltä. Tasaiset peltoalueet inventoitiin niiltä osin kuin niiltä historiallisten karttojen perusteella saattoi löytyä merkkejä 1700-luvun asutuksesta. Tarkemmin jokivarsi käytiin läpi inventointialueen kaakkoisosassa, missä sijaitsevat jyrkimmät rantatormät ja missä jokiuoma on leveimmillään. Osassa kohteissa suoritettiin kairausta rakenteiden iän selvittämiseksi.

Työssä käytettiin EGNOS -yhteensopivaa paikanninta. Kohteissa otettiin valokuvia ja kirjattiin maasto-, maaperä- ym. havainnot.

4 Vahtola Jouko, Oulujokilaakson historia keskiajalta 1860-luvulle. Oulujokilaakson historia. S. 106, 113 ja 109.

5 Vahtola. S. 187.

6 Vahtola. S. 166-174 ja 529-540 ja Matinolli Kyllikki ja Asunmaa Martti, Merestä noussut maa. Tyrnävän historia 1800-2000. S. 34-37 ja 45.

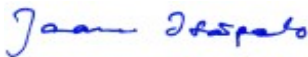
7 Virrankoski Pentti, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia III. S. 220 ja 254 sekä Vahtola. S. 230.

3. Tulokset

Inventoinnissa löytyi neljä uutta tervahautakohdetta Ängeslevän ja Markkuun kylänosista. Lisäksi näiden kylien alueilta löytyi lukuisa määrä eri ikäisiä maakellareita, mutta jotka kaikki ovat pintatarkastelun tai maannoksen perusteella alle sata vuotta vanhoja ja eivät siten ole muinaisjäännöksiä. Jokisillan kaavan alueelta ei löytynyt muinaisjäännöksiä. Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden luetteloon merkityn Yli-Markukselan pihapiiristä ei havaittu muinaisjäännöstä.

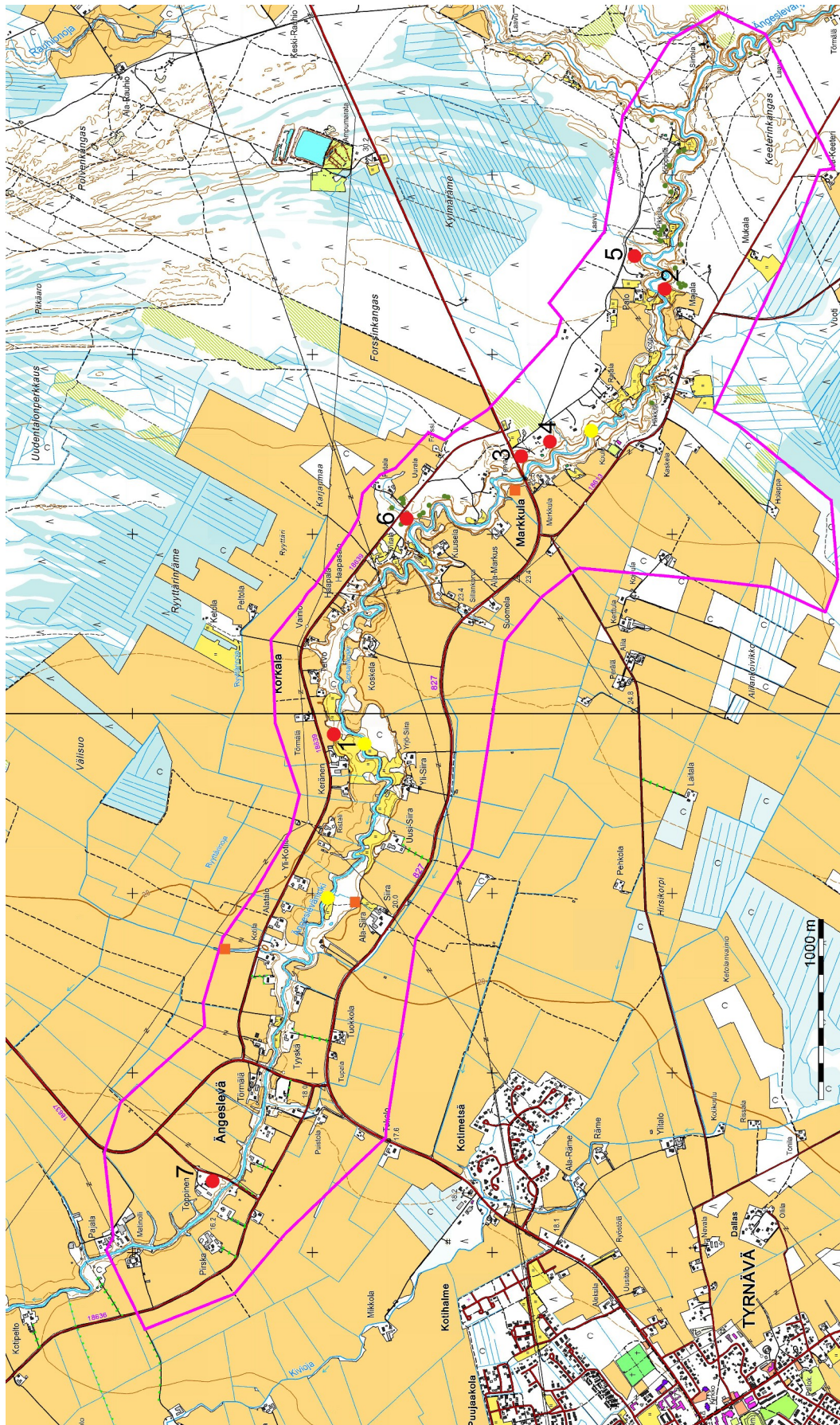
1700-luvun puolivälin jälkeen autioituneita kylän paikkoja tarkastettiin kuusi, torpan paikkoja kaksi, neljä myllyn paikkaa sekä yksi susikuoppa, joka on merkitty myös 1700-luvun isojakokartalle. Merkkeitä kiinteistä rakenteista kohteiden tarkastuksessa ei kuitenkaan löytynyt. Talojen paikat sijaitsevat nykyisillä viljapelloilla tai niiden reunamilla. Kahta tarkastettua kohdetta lukuun ottamatta pellot olivat puinnin jäljiltä, joten voi olla, että peltojen ollessa muokattuina, niiden alueilta olisi ehkä löydettävissä joitakin merkkejä vanhasta asutuksesta.

Lestijärvellä 14.10. 2010

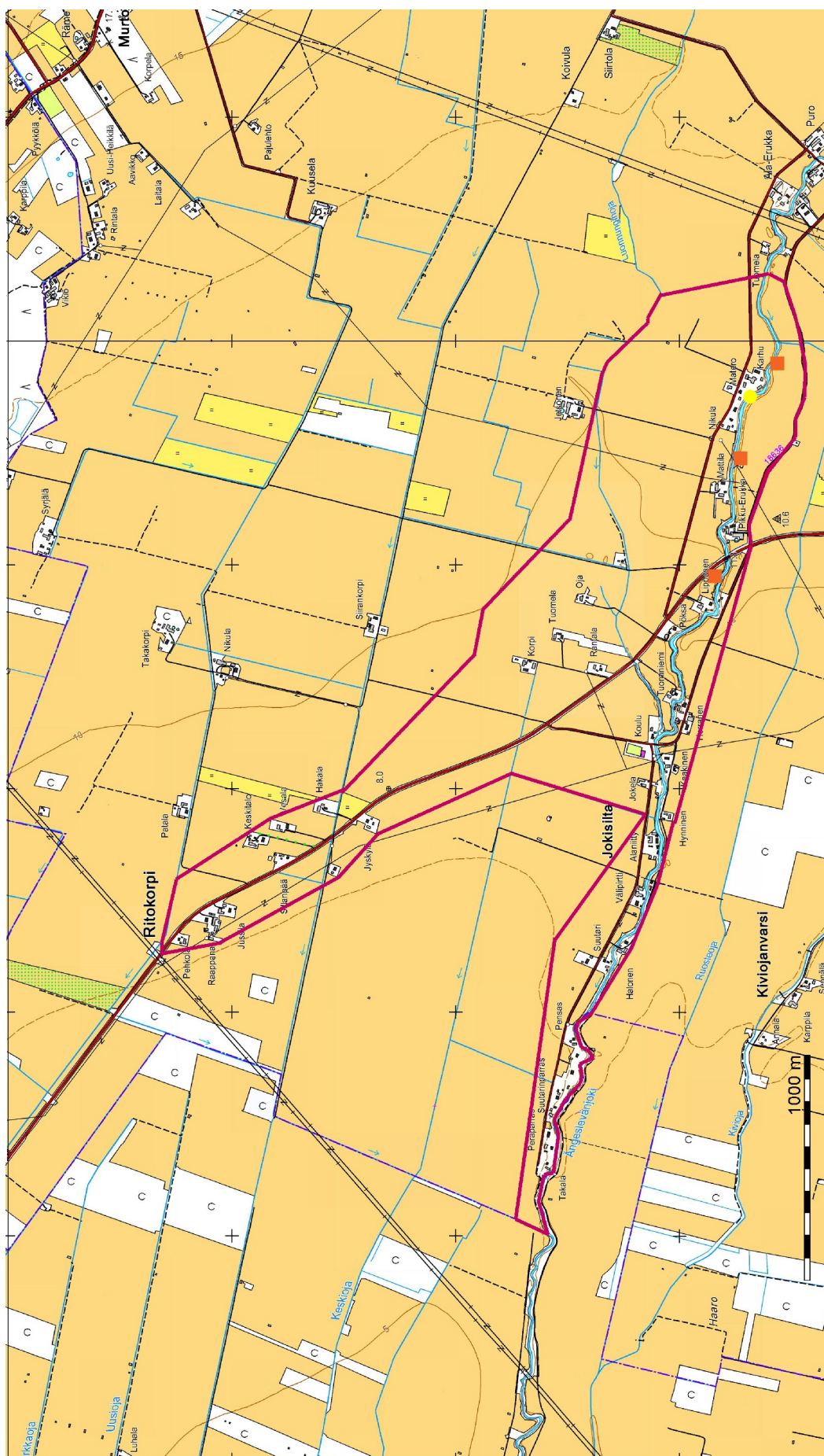

Jaana Itäpalo

4. Yleiskartat

Kartta 1. Angesevän ja Markkuun kylien osayleiskaavan alue. Punainen piste, muinaisjäännekohte; oranssi neliö, autoitunut kantatalo ; keltainen piste, mylly 1700-luku; vihreä piste, muu inventointihavainto.

Kartta 2. Jokisillan osayleiskaavan alue. Neliö, autoitunut kantatalo ; keltainen piste, mylly 1700-luku

5. Kohdeluettelo

Historialliset muinaisjäännökset	s.
1. Keränen työ- ja valmistuspaikka; tervahauta	8
2. Majala työ- ja valmistuspaikka; tervahauta	9
3. Markkula työ- ja valmistuspaikka; tervahauta	11
4. Tervala työ- ja valmistuspaikka; tervahautoja	12
5. Palo työ- ja valmistuspaikka; tervahauta	14
6. Viitala työ- ja valmistuspaikka, tervahauta ja kellari	15
7. Ängeslevä Toppinen kirkkorakenteet; kirkonpaikat ?	16

6. Kohdekuvaukset

1. KERÄNEN

<i>Mj-rekisteri:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Tyyppin rakenne:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2

Paikkatiedot

<i>Karttalehti:</i>	342106 Tyrnävä
<i>Tila:</i>	859-402-145-0 Keränen
<i>Kylä:</i>	Ängeslevä
<i>Etäisyys ja suunta kirkosta:</i>	4,3 km koilliseen

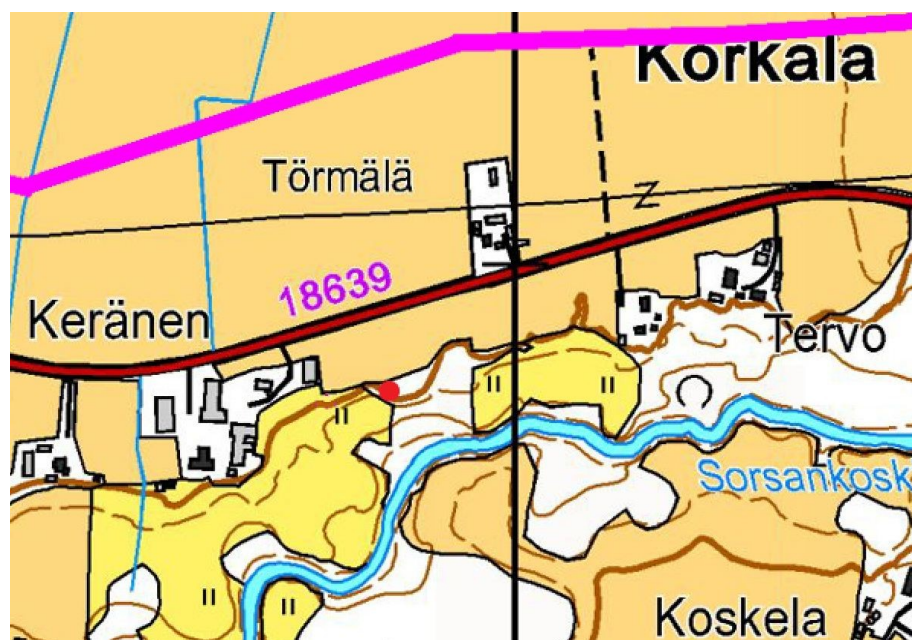
<i>Koordinaatit:</i>	p 7187879 ; i 3439886
<i>Korkeus:</i>	z n. 20 m mpy

Tutkimustiedot

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Aiemmat löydöt:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnot
<i>Inventointilöydöt:</i>	-

Maastotiedot: Korkalantien varrella Keräsen tilan itäpuolella, peltoalueen ja jyrkän jokitörmän reunalta, Ängeslevänjoesta n. 60 m pohjoisluoteeseen.

Kuvaus: Tervahauta on n. 10 m halkaisijaltaan. Länsisivu on sortunut ja leikkauksessa on nähtävissä hiiltä ja palanutta maata. Välittömästi itäpuolella on n. 4 m läpimitaltaan oleva kuoppa, joka on mahdollisesti pienempi tervahauta tai maakellarin pohja. Vaikeakulkuisen maaston takia tätä rakennetta ei voinut tarkemmin tutkia.

Kartta 3. Keräsen kohteen sijainti.

Kuva 1. Tervahaudan sortunut länsisivu.

2. MAJALA

<i>Mj-rekisteri:</i>	<i>uusi kohde⁸</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Tyypin rakenne:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2

Paikkatiedot

<i>Karttalehti:</i>	342109
<i>Tila:</i>	859-402-13-12 Haukkamaa
<i>Kylä:</i>	Ängeslevä
<i>Etäisyys ja suunta kirkosta:</i>	n. 6,2 km itään

<i>Koordinaatit:</i>	p 7186053 ; i 3442359
<i>Korkeus:</i>	z n. 20 m mpy

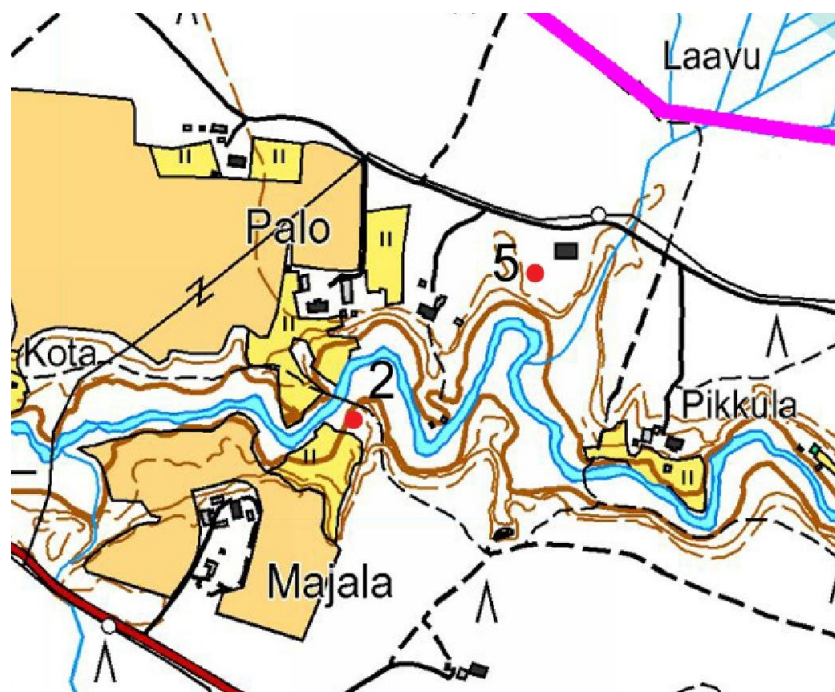
Tutkimustiedot

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Aiemmat löydöt:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavaintoja
<i>Inventointilöydöt:</i>	-

⁸ Kohde löytyi vuoden 2009 maisemainventoinnissa.

Maastotiedot: Markkulasta kaakkoon johtavan Ängeslevän Ylipääntien pohjoispuolella, Ängeslevänjoen itärannalla, rantatörmän reunalla, Majalan tilasta n. 150 m koilliseen. Lähiympäristössä kasvaa kuusta ja koivua. Kohteen pohjoispuolitse johtaa luontopolku ja riippusilta joen yli.

Kuvaus: Haudan läpimitta on yli 10 m. Päällä kasvaa n. 40 cm halkaisijaltaan oleva kuusi. Kohteen eteläpuolella tasaisella kankaalla n. 100-150 m:n etäisyydellä on kolme kellarikuoppaa, joiden ikä on alle sata vuotta.

Kartta 4. Kohteet 2 Majala ja 5 Palo.

Kuva 2. Tervahaudan ympäristöä, kohde puistonpenkin takana ison kuusen kohdalla. Kuva koillisesta.

3. MARKKULA

Mj-rekisteri: uusi kohde
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Mj-tyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Tyyppin rakenne: tervahaudat
Ajoitus yleinen: historiallinen
Rauhoitusluokka: 2

Paikkatiedot

Karttalehti: 342109
Tila: 859-402-5-63 Yli-Markuksela
Kylä: Ängeslevä
Etäisyys ja suunta kirkosta: n. 5,4 km itäkoilliseen

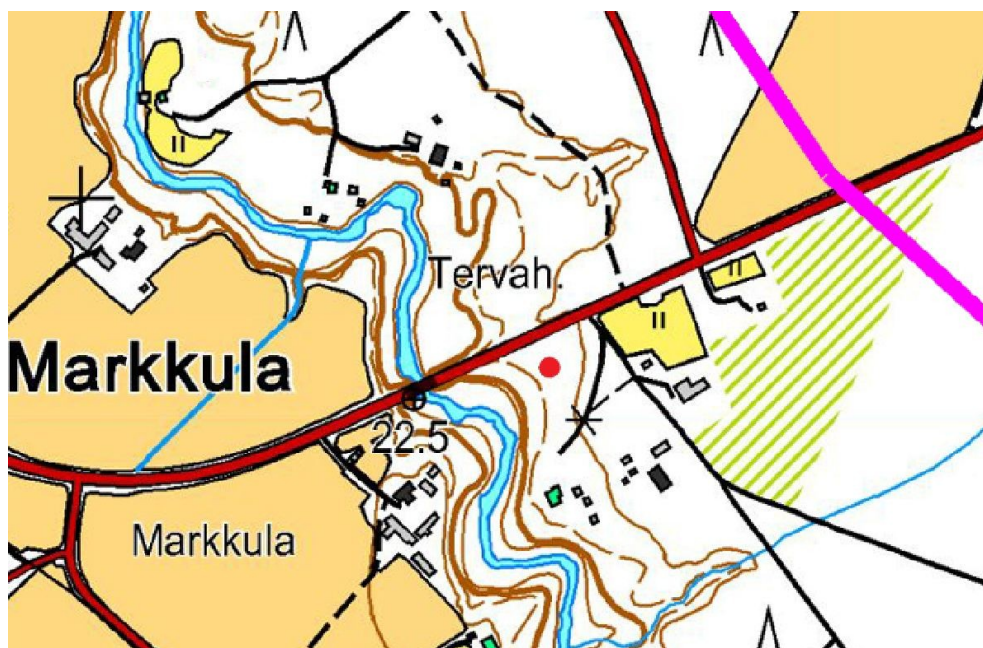
Koordinaatit: p 7186844 ; i 3441435
Korkeus: z n. 22,5 m mpy

Tutkimustiedot

Aiemmat tutkimukset: -
Aiemmat löydöt: -
Inventointimenetelmät: pintahavainnot
Inventointilöydöt: -

Maastotiedot: Muhostien varrella, tiestä n. 30 m etelään, Markkulassa Ängeslevänjoen ylittävästä sillasta n. 120 m itäkoilliseen avohakkuualueella. Maasto laskee kohteesta suhteellisen jyrkästi länteen joelle päin. Kohteen eteläpuolella on muinainen Ängeslevänjokeen laskenut sivu-uoma.

Kuvaus: Tervahauta on n. 15 m halkaisijaltaan ja n. 2 m syvä. Kynä laskee länteen.

Kartta 5. Kohteen Markkula sijainti.

Kuva 3. Tervahauta kuvattuna lännestä kynän kohdalta. Haudan keskusta erottuu notkelmana.

4. TERVALA

<i>Mj-rekisteri:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Tyypin rakenne:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2

Paikkatiedot

<i>Karttalehti:</i>	342109
<i>Tila:</i>	859-402-5-37 Tervala
<i>Kylä:</i>	Ängeslevä
<i>Etäisyys ja suunta kirkosta:</i>	n. 5,4 km itäkoilliseen

<i>Koordinaatit:</i>	tervahauta 1: p 7186689 ; i 3441511 tervahauta 2: p 7186704 ; i 3441493 (kellari: p 7186691 ; i 3441497)
<i>Korkeus:</i>	z n. 22,5 m mpy

Tutkimustiedot

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Aiemmat löydöt:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavaintoja
<i>Inventointilöydöt:</i>	-

Maastotiedot: Markkulasta Muhostieltä etelään johtavan Palontien länsipuolella ja Ängeslevänjoen itäpuolella, joesta n. 50 m ja tiestä n. 100 m, lähellä sijaitsevien kahden talon välisessä metsässä. Heti kohteen eteläpuolella on joen vanha uoma ja vajaa sata metriä etelään on toinen, isompi jyrkkärinteinen joen entinen uoma, joka on merkitty nykyiselle peruskartalle ojaksi.

Kuvaus: Kohteessa on kaksi n. 10 m halkaisijaltaan olevaa tervahautaa n. parinkymmenen metrin etäisyydellä toisistaan. Ne sijaitsevat joelle päin laskevan matalan rinteiden reunalla. Hautojen välisellä alueella on lisäksi n. 2 m halkaisijaltaan oleva kellarin pohja.

Kartta 6. Kohteen Tervala tervahautojen sijainti.

5. PALO

<i>Mj-rekisteri:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Tyyppin rakenne:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2

Paikkatiedot

<i>Karttalehti:</i>	342109
<i>Tila:</i>	859-402-13-20 Mutkala
<i>Kylä:</i>	Ängeslevä
<i>Etäisyys ja suunta kirkosta:</i>	n. 6,4 km itään

<i>Koordinaatit:</i>	p 7186211 ; i 3442545
<i>Korkeus:</i>	z n. 27,5 m mpy

Tutkimustiedot

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Aiemmat löydöt:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnot
<i>Inventointilöydöt:</i>	-

Maastotiedot: Markkulasta Muhostieltä kaakkoon johtavan Palontien varrella, tiestä n. 50 m etelään ja Ängeslevänjoesta n. 50 m pohjoiseen. Heti kohteen länsipuolella on Ängeslevänjokeen laskenut entinen joen uoma. Alue on nuorta mäntyä kasvavaa hiekkakangasta, missä esiintyy myös katajaa.

Kuvaus: Hauta on n. 15 m halkaisijaltaan. Kynä laskee lounaaseen. Haudan pohjoisreunalla on kapea n. 2,5 m pitkä kuoppa.

Kuva 4. Tervahauta kuvattuna kaakosta.

Kartta ks. kohteen Majala kartta sivulla 10.

6. VIITALA

<i>Mj-rekisteri:</i>	<i>uusi kohde</i>
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Mj-tyyppi:</i>	työ- ja valmistuspaikat
<i>Tyyppin rakenne:</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus yleinen:</i>	historiallinen
<i>Rauhoitusluokka:</i>	2

Paikkatiedot

<i>Karttalehti:</i>	342109
<i>Tila:</i>	859-402-1-73 Yliviittala
<i>Kylä:</i>	Ängeslevä
<i>Etäisyys ja suunta kirkosta:</i>	n. 5,2 km itäkoilliseen

<i>Koordinaatit:</i>	tervahauta 1: p 7187485 ; i 3441094 (kellari: p 7187481 ; i 3441107)
<i>Korkeus:</i>	z n. 20 m mpy

Tutkimustiedot

<i>Aiemmat tutkimukset:</i>	-
<i>Aiemmat löydöt:</i>	-
<i>Inventointimenetelmät:</i>	pintahavainnot
<i>Inventointilöydöt:</i>	-

Maastotiedot: Ängeslevältä Ängeslevänjoen pohjoispuolelta Muhostielle johtavan Korkalantien varrella, tiestä n. 30 m lounaaseen ja Ängeslevänjoesta n. 60 m koilliseen. Välittömästi kohteen itä-eteläpuolella on Ängeslevänjoen muinainen sivu-uoma ja länsipuolella tähän yhtyvä pienempi kuivunut uoma. Alue on mäntyä kasvavaa hiekkakangasta, uomassa puusto on kuusivaltaista.

Kuvaus: Tervahauta sijaitsee entisen joen uoman reunalla. Se on halkaisijaltaan n. 10 m ja 2 m syvä, kynä laskee länteen. Noin 15 m itä-kaakkoon uoman reunalla on kellarin pohja, jonka halkaisija on n. 5 m ja n. 100-150 m luoteeseen tasaisella kankaalla on kolme kellarin pohjaa, jotka ovat n. 5-6 m halkaisijoiltaan ja n. 1-2 m syviä. Kellarit ovat alle sata vuotta vanhoja.

Kartta 7. Viitalan kohteen sijainti.

Kuva 5. Tervahauta lännestä. Kuva 6. Tervahaudan itäpuolella sijaitseva kellarin pohja luoteesta. Taustalla muinainen joen uoma.

7. ÄNGESLEVÄ TOPPINEN

Mj-rekisteri: 859500001
Laji: mahdollinen muinaisjäänös
Mj-tyyppi: kirkkorakenteet
Tyyppin rakenne: kirkonpaikat
Ajoitus yleinen: historiallinen 1600-luku
Rauhoitusluokka: -

Paikkatiedot

Karttalehti: 342106 Tyrnävä
Kylä: Ängeslevä
Tila:
Etäisyys ja suunta kirkosta: n. 3 km pohjoiskoilliseen

Koordinaatit: p 7188588 ; i 3437369
Koodinaattiselite: Toppisen talon koordinaatit, tarkka sijainti ei ole tiedossa

Tutkimustiedot

Aiemmat tutkimukset: -
Aiemmat löydöt: -
Inventointimenetelmät: pintahavainnot
Inventointilöydöt: -

Maastotiedot: Ängeslevällä Toppisentien varrella sijaitseva Toppisen tila. Tila sijaitsee Ängeslevänjoen pohjoisrannalla kohdalla, missä maasto laskee loivasti joelle päin. Jokirannan ympäristön maasto on tasaista peltoa.

Kuvaus: Toppisen tilaan kuuluu useita tilarakennuksia. Piha-alue on nurmena. Tarkastushetkellä talonväkeä ei ollut paikalla ja eikä alueen tarkempi tutkiminen siten ollut mahdollista.

Historiallinen tausta: Mainitaan, että Toppisen talon maalla on ollut kappelikirkko 1600-luvun alussa ja tästä on ollut vielä 1960-luvulla näkyvissä joitakin rauniokiviä.⁹ Alueen paikallishistoriaa käsittelevistä teoksista ei löytynyt tietoa Toppisen maalla sijainneesta kappelikirkosta tai viittauksia tästä kertoviin arkistolähteisiin. Tyrnävän ensimmäinen kirkko tai rukoushuone rakennettiin 1600-

⁹ <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

luvun puolivälissä ja ei ole varmaa sijaitsiko se nykyisen kirkon paikalla.¹⁰

Kartta 8. Ängeslevä Toppinen.

Kuva 7. Näkymä koillisesta Murrontieltä Toppisen tilalle.

¹⁰ Vahtola. S. 272.

Kuva 8. Toppisen pihapiiriä. Kuva idästä Toppisen tieltä.

Kartta 9. Toppinen 1700-luvun puolivälin tienoilla Ernst Gutzenin piirtämässä isojakokartassa.

7. Muut inventointihavainnot

Muita inventointihavainnoja olivat 36 kellarin pohjaa. Ne kaikki todettiin pintatarkastelun tai maanoksen perusteella alle sata vuotta vanhoiksi, joidenkin päällä kasvoi kuitenkin pitkästi yli 50 vuotta vanhoja puita. Melkein kaikki sijaitsevat jokitörmillä, joskus aivan jyrkän törmän reunalla tai entisten jokiuomien reunoilla. Vain yhdessä oli käytetty joitakin kiviä rakentamiseen (kuva 9). Kellareiden läpimitta vaihteli suurimpien ollessa läpimitaltaan n. 10 m ja n. 2 m syviä. Kookkaimmat sijaitsevat Ängeslevällä Pikkulan tilan ympäristössä, missä isoja n. 10 m halkaisijoiltaan olevia kellareita on kolme ja lisäksi neljä pienempää kellarikuoppaa. Myös Korkalantien varrella Patalan tilan lounaispuolella on viisi kellarin pohjaa, joista isoimmat ovat n. 10 m halkaisijoiltaan. Tuhoutuneita kellareiden pohjia on vastapäätä välittömästi Korkalantien toisella puolella.

Kuva 9-10. Esimerkkejä kellareiden pohjista; vasemmalla Kööppilässä jokitörmän reunalla ja oikealla Korkalantien varrella Patalan tilan eteläpuolella.

Kartta 10. Ala-Siiran talo 1700-luvun puolivälissä. Talosta vasemmalle merkitty susikuoppa ja joen toiselle puolelle mylly.

8. Kirjallisuus- ja lähdeluettelo

Arkistokartat:

Isojakokartat (päälle piirretty) Tyrnävä: 1^a A -II, 1^a B- II, 1 A -II, 1 B- II, 1 C- II, 1 D- II, 1 E- II ja 1 F- II. Maanmittauslaitoksen arkisto. Kopiot Tyrnävän kunnassa.

Painamattomat lähteet:

Ala-Risku Terhi, Tyrnävän Ängeslevänjokivarren luontokartoitus. 5.10.2009. Tyrnävän kunta.

Maisemaselvitys Tyrnävän Ängeslevän ja Markkuun sekä Jokisillan alueille. 13.11.2009. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Tyrnävän kunta.

Kirjallisuus:

Juopperi Aatto ja Salmi Eija, Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet. Pohjois-Pohjanmaan liitto. Oulu 1997.

Matinolli Kyllikki ja Asunmaa Martti, Merestä noussut maa. Tyrnävän historia 1800-2000. Jyväskylä 2005.

Vahtola Jouko, Oulujokilaakson historia keskiajalta 1860-luvulle. Oulujokilaakson historia. Oulu 1991.

Virrankoski Pentti, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia III. Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi 1600-luvulla. Oulu 1973.

Internet-dokumentit:

[Http://palvelut.virtuaaliyliopisto.fi/maakirjakartat/](http://palvelut.virtuaaliyliopisto.fi/maakirjakartat/)

[Http://www.nic.funet.fi/pub/sci/geo/carto/vanhatkartat/maakirjakartat/highres/f/f18_6_1.jpg](http://www.nic.funet.fi/pub/sci/geo/carto/vanhatkartat/maakirjakartat/highres/f/f18_6_1.jpg)

Museoviraston kulttuuriympäristön tietojärjestelmä. Rekisteriportaali.

[Http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx](http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx).